

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quęstio secunda. Vtrum spiritus sanctus plenius seu perfectus procedat à
patre quàm à filio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

suppositionis. Dicendum quod non est simile de essentia & relatione in diuinis, & in creaturis quia in creaturis omnis relatio realis connotat vel requirit aliam naturam à natura fundamenti ratione cuius potest esse posterior natura fundamenti sui: Sed in diuinis relatio non requirit nec connotat aliam naturam à natura sui fundamenti ratione cuius potest esse posterior realiter natura sui fundamenti.

23 Ad secundam rationem quæ nititur probare quod paternitas & filiatione præsupponitur spirationi actiue dicendum per interemptionem minoris quod realiter loquendo pater generat filium de sua essentia & in sua essentia communicando ei essentiam suam cum omnium proprietate non opposita filiationi. Et ideo sicut filius non est realiter prius, filius quam habens essentiam diuinam in qua & ex qua genitus est à patre, sic non est realiter prius filius quam habens essentiam diuinam cum spiratione, quia talis est à patre, & talis communicatur ei à patre. Sicut ergo realiter loquendo diuinitas non aduenit filio constituto in esse personali sed est de constitutione eius per quam est Deus sicut pater, & differt ab omni, eo quod non est Deus sicut pater. Sic spiratio loquendo realiter non aduenit filio iam constituto in esse personali sed est de constitutione eius, & per eam est spirans ut pater, & differt ab omni non spirante sicut & pater: unde quauis pater & filius constituentur in esse personali solum per paternitatem & filiationem prout pater solum distinguitur à filio & e conuerso, tamen non prout distinguitur personaliter à Spiritu sancto, imò de personali constitutione eorum est communis spiratio. Quod ergo dicitur quod communis spiratio non constituit aliquam personam, verum est de vnica tantum, sed constituit duas scilicet personam patris & filii quantum ad distinctionem personalem quam habent ad Spiritum sanctum: ita quod pater ut est persona distincta ab omni alia persona diuina non constituitur in esse personali præcise per solam paternitatem, imò cum ea per spirationem: Et idem est de filio & filiatione, communi spiratione. Et hæc est sententia Anselmi de processione Spiritus sancti in fine.

24 Per idem patet responsio ad aliam rationem quod pater & filius ut distincti personaliter à Spiritu sancto constituitur in esse personali per actum spirandi quo producitur Spiritum sanctum, quauis pater ut præcise distinctus à filio constituitur à sola paternitate, & filius ut distinctus solum à patre constituitur sola filiatione. Et ob hoc pater & filius secundum rationem intelligendi sunt priores Spiritu sancto: quia distinctio eorum inter se non includit spirationem: sed secundum rem pater simul est pater & spirans, & filius simul est filius & spirans: nec est ibi realis prioritas aliqua. Si verò queratur de priori & posteriori secundum rationem intelligendi, sic dicendum est quod in diuinis est ordo prioris & posterioris secundum rationem comparando absoluta inter se, & essentiam ad relationes & vniam relationem disparatam ad aliam, & personas per eas constitutas. Constat enim quod in diuinis præintelligimus intellectum voluntati quorum vnus est absolutum: nam sicut in nobis intellectus realiter prior est voluntate: sic in Deo prior est secundum rationem, quia qualem ordinem reale habent aliqua vbi differunt realiter, tale ordinem rationis habent vbi differunt solum secundum rationem. Essentia autem diuina præintelligitur cuilibet relationi, quia cum ipsa sit communis omnibus personis, relationes autem non, intellectus eius prior est intellectu relationum. Similiter cum paternitas sit in patre proprietas constitutiva eius, spiratio autem non (saltem ut distinguitur à filio) quia si poneretur per impossibile quod non esset persona tertia in diuinis, adhuc pater esset pater & non esset spirans, patet quod paternitas præintelligitur in patre spirationi, & idem de filiatione in filio respectu eiusdem spirationis, & per eandem rationem pater & filius ut sic, præintelliguntur Spiritui sancto.

25 Est tamen hic aduertendum quod ordo rationis non ex eodem sumitur inter omnia dicta, quia ordo rationis qui est in diuinis inter absoluta (puta intellectum voluntatem consimilia) non sumitur ab intellectu nisi comparando Deum ad creaturas in quibus quia talia differunt realiter & vnus est realiter prius altero, intellectus concipit

quod similia differant in Deo saltem secundum rationem. Et quod habeant consimile ordinem rationis, ut aliis declaratum fuit, sed differentia & ordo rationis inter essentiam diuinam & relationes & inter relationes disparatas nec non & personas per eas constitutas non oportet quod sumatur ex aliqua comparatione diuinorum ad creaturas, quoniam in ipsis diuinis secundum se & ex natura rei est sufficiens fundamentum concipiendi talem ordinem. Ob hæc causam quidam vocauerunt hunc ordinem ordinem naturalis præsuppositionis non quod sint ibi diuersa nature quarum vna præsupponat aliam, (quia in diuinis non est nisi vna natura quæ est essentia diuina) sed quia ex sola natura rei non comparando diuinam naturam creaturis præstatur sufficiens fundamentum quod vnus præconciatur alteri: non sic est autem de purè absolutis, ut dictum fuit. De relationibus autem oppositis, & de personis per eas constitutis ut sic non est idem iudicium, quia inter talia nullus est ordo prioris aut posterioris etiam secundum intellectum, eo quod talia simul sunt intellectu, quia vnus includitur in intellectu alterius, ratio enim relationum est esse ad aliud quod est correlatiuum, & sic patet qualis ordo prioris & posterioris secundum intellectum est in diuinis.

26 AD PRIMVM argumentum dicendum quod non oportet sic esse per omnia in trinitate increata sicut est in trinitate creata, quia vna non perfecte representat aliam, imò in pluribus deficit quam assimilatur: propter quod licet in trinitate creata sit prius & posterior secundum rem propter diuersitatem nature: tamen non est sic in trinitate increata in qua est vnica natura. Ad secundum dicendum quod generatus ex hoc quod est principium spirandi non est pro spirato. Principium enim est ex quo aliud: nec est de ratione principii quod post ipsam sit aliud: nec de ratione, nec natura nisi in quibus principium differt essentialiter à principio quod non est in diuinis.

27 Ad argumentum in oppositum quauis concludatur verum de prioritate secundum rem, tamen de prioritate secundum rationem non est simile de patre & de filio & de vtroque ad Spiritum sanctum, quia pater & filius distinguuntur inter se relationibus oppositis quæ sunt simul natura, & intellectu, sed pater & filius respectu Spiritus sancti constituntur relationibus disparatis quarum vna potest alteri præintelligi (ut declaratum fuit) quæ prioritas secundum intellectum sumitur sufficienter ex natura rei absque comparatione ad creaturas, & ob hoc vocata est à quibusdam prioritas naturalis præsuppositionis quauis aliis videatur & non irrationabiliter quod iste modus loquendi in hac materia sit improprius & nimis extensus.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum Spiritus sanctus perfectius procedat à patre quam à filio.

Tho. 1. q. 39. ar. 3. ad. 2.

AD secundum sic proceditur. Et videtur quod Spiritus sanctus plenius vel perfectius procedat à patre quam à filio, quia propter quod vnus quodque tale & illud magis, sed filius habet à patre quod ab ipso procedat Spiritus sanctus, ergo magis procedit à patre.

2 IN CONTRARIVM est, quia vbi est summa æqualitas ibi non potest esse magis vel minus, perfectius vel imperfectius, quia summa æqualitas priuat omnem gradum, sed in diuinis est summa æqualitas, ergo, &c.

3 RESPONSI O. Dicenda sunt duo. Primum est quod Spiritus sanctus non procedit plenius vel perfectius à patre quam à filio. Secundum est quod procedit ex ipso principaliter. Primum patet sic, vbi non est intentio & remissio in principio virtute cuius plura producunt vnus, ibi productum non est perfectius aut plenius ab vno quam ab altero, sed principium producendi Spiritum sanctum quod est vis spiratiua, non est perfectius aut plenius in patre quam in filio, cum sit in eis vna numero non recipiens intentionem & remissionem, nec ratione essentie: nec propter naturam respectus si respectum includat, ergo Spiritus sanctus non procedit magis vel plenius à patre quam à filio.

4 Secundum patet sic, principaliter est spirare à se quam ab alio, sed pater spirat à se, filius autem ab alio, quia virtutem spirandi habet ab alio, scilicet à patre, ergo pater spirat principaliter quam filius. unde Aug. 11. de Tri. ca. 18. dicit sic. Non frustra inquit in hac trinitate, non dicitur verbum nisi filius, nec donum nisi Spiritus sanctus. nec de quo est genitum verbum & de quo principaliter procedit spiritus nisi Deus pater, nec sequitur ex hoc quod filius habeat aliquid minus patre: quia spirare vel non spirare principaliter non attenditur secundum aliquid absolutum & essentialiter, sed solum secundum modum habendi vim spiratiuam qui modus est secundum relationem dantis & accipientis.

5 AD ARGUMENTUM in oppositum dicendum quod propter quod vnumquodque, &c. Non tenet in agentibus participantibus eandem formam numero equè perfectè, sed solum in agentibus æquiuocis vel vniocis habentibus eandem formam specie secundum diuersos gradus quorum vnus est perfectior altero, vt est de calore in igne & in cæteris. In diuinis autem pater & filius habent eandem vim numero spiratiuam à patre, & est eiusdè gradus perfectionis, licet filius habeat eam à patre. Et ideo principaliter habet eam pater quam filius. Sed non habet perfectius, propter quod potest dici quod pater principaliter spirat quam filius quia à se spirat, sed non perfectius.

QVÆSTIO TERTIA

Vtrum Spiritus sanctus sit à patre per filium.

Ad tertium sic proceditur. Et videtur quod Spiritus sanctus procedat à patre mediante filio: vel per filium quia quod conuenit principio & principiatio, non conuenit eis æquè immediatè & primò. Sed spirare Spiritus sanctus conuenit patri & filio sicut principio & principiatio, ergo non conuenit vtrique immediatè & primò. Cum ergo non conueniat filio mediante patre, ergo conuenit patri mediante filio.

2 **CONTRA** cum aliquis operatur per alium tanquam per mediū potest fieri cōuersio. Sicut enim rex operatur per Balium, ita dicitur Balium operari per regem, sed nullo modo dicitur quod filius spirat per patrem, ergo nec econuerso, scilicet quod pater spirat per filium.

3 **ITEM** VBI non est prius & posterius ibi est equè immediatè primò, sed in processione Spiritus sancti à patre & filio non est prius & posterius, ergo, &c. Maior videtur esse manifesta, sed minor probatur sic. quia si Spiritus sanctus procederet prius à patre quam à filio, sequeretur quod bis procederet. Eadè enim processione indiuisibili non potest prius & posterius procedere.

4 **RESPONSIO.** dicendum quod in patre & filio respectu actus spirandi possumus considerare duo, actus enim spirandi egreditur ab aliquo supposito mediante forma, & ideo actus spirandi potest referri ad formā quæ est spirationis principii, vel ad supposita spirantia. Si ad formam quæ est spirationis principium, sic pater non producit Spiritum sanctum mediante filio, sed immediatè producit ab vtroque. Cuius ratio est quia eiusdè ad seipsum non est medium, sed vis spiratiua est vna & eadè numero in patre & filio, ergo quantum ad hanc vnum non est respectu alterius in spirando Spiritum sanctum. Si autem actus spirandi compararetur ad supposita à quibus egreditur. Sic cum inter patrem & Spiritum sanctum filius sit tanquam media persona virtutem spirandi à patre recipiens, potest dici quod pater producit Spiritum sanctum mediante filio, sub eodè sensu potest dici quod pater producit Spiritum sanctum per filium.

5 Vbi est notandum quod hæc præsuppositio per, denotat habitudinē principii hoc potest dici dupliciter, vno modo sic vt illud sit agenti cui additur vt agat, sicut dicitur: vnus quod ignis agit per calorem: & hoc modo non conuenit patri agere vel producere Spiritum sanctum per filium, quia filius non est principium vel ratio patri vt spiraret. Alio modo potest dicere rationem principii non respectu agentis sed tantum respectu producti, sicut dicitur quod rex facit hoc vel illud per Balium, & hoc modo potest dici quod pater spirat Spiritum sanctum per filium

eo quod filius habet rationem principii respectu Spiritus sancti, & hoc ipsum habet à patre sicut Balium à rege, nisi quod habet eadè numero cum patre & equè perfectam, quod non est in Balio respectu regis.

6 **AD PRIMVM** argumentum dicendum quod aliquid potest conuenire principio & principiatio æquè immediatè, quando ratio per quam illud conuenit eis est eadè numero in vtroque, sicut est de vi spiratiua quæ est eadè numero in patre & filio per quam vtrique conuenit spirare Spiritum sanctum & æquè immediatè: sed non equè primò sumèdo primū pro principaliter vt patet ex præcedente questione.

7 **Ad argumentum oppositum** dicendum quod non semper recipitur cōuersio cum aliquid dicitur agere per alium: dicimus enim quod faber agit per martellū, & tamē non dicimus quod martellus agit per fabrum. Et similiter non oportet quod si pater spirat per filium quod econuerso filius dicatur spirare per patrem, quantum sanè intelligèdo potest dici eodem modo quo Balium dicitur agere per regem. Hic enim dicitur quod Balium habet potestatem & autoritatem agendi à rege. Et similiter potest dici quod filius spirat per patrem non tanquam per medium, sed quia virtutem & autoritatem spirandi habet à patre.

8 **Ad aliud argumentum** cum dicitur quod vbi non est prius & posterius, ibi est equè primò & immediatè. Dicendum quod non est ibi æquè primò, accipièdo primū pro principali, quia licet simul & vnica virtute pater & filius spirant, tamen illam virtutem principaliter habet pater (quia à se habet) quam filius qui habet ab alio. Est tamen ibi æquè immediatè inspiciendo virtutē spiratiuam, licet respiciendo supposita spirantia sit ibi qualiscumque ratio mediū vt dictum est.

Sententia literæ Magistri distinctionis XIII.

Post hæc considerandum. Superius Magister determinauit de Spiritu sancti processione, modo medio & principio, hic determinat de processione in cōparatione ad generationem quæ comparatio vt magis pateat Magister quatuor facit principaliter in prima parte. Primò inquit vtrum Spiritus sanctus procedens potest dici natus. Et soluit. Secūdo inquit quomodo filius natus potest dici procedens. & soluit. Tertio querit quæ sit differentia generationis & processionis. Quarto querit vtrum propter hanc differentiam possit dici Spiritus sanctus genitus. Secunda ibi. Cum igitur Spiritus sanctus, Tertia ibi, sunt item generationi filii. Quarta ibi. Nunc considerandum est. Et hæc est sententia & diuisio Magistri in generali.

2 In speciali sic procedit Magister. Et primo querit quare Spiritus sanctus non dicitur natus aut non dicitur filius cum procedat à patre & sit de substantia patris. Et respondet quod cum à duobus procedat sic diceretur natus vel filius esset amborum & ita vnus se haberet vt pater, alius vt mater quod absurdum est. Deinde querit cur filius dicatur procedere non solum nasci, Spiritus autem sanctus procedere. Et respondet quod vterque exit à patre, Sed Spiritus sanctus dicitur procedens & non natus, sicut filius quia exit à patre quomodo datus non quomodo natus, id est, per modum liberalitatis, non per modum nature. Postea subdit quod generatio filii differt à processione Spiritus sancti, quia alius est modus procedendi à patre vtriusque, filius enim à solo patre procedit, Spiritus sanctus ab vtroque, probat per hoc quod Christus insufflans dedit Spiritum sanctum, tamen propter autoritatem originis solet patri attribui, & subdit quod omnis generatio est processio & non conuertitur, addit etiam quod creatura non sufficit ad significandum perfectam differentiam generationis & processionis, quia vtraque inextimabilis est. Vltimo querit vtrum Spiritus sanctus dici possit ingenuus, & probat per Augustinum quod non, quia dicit Augustinus quod hoc nomen ingenuus secundum disputantium consuetudinem Spiritus sanctus non conuenit, ne duo patres in trinitate videantur esse. Per Hieronymum verò probat quod possit dici ingenuus, & soluit Magister quod ingenuus potest dupliciter